

SUMMARY

Dushechkina Nataliia. The influence of the system of ecological and pedagogical education on the formation of ecological worldview of students-ecologists.

The article analyzes the system of ecological and pedagogical education and highlights its influence on the formation of ecological worldview of applicants. Active teaching methods (developmental and problem-based learning) that are effectively used in the process of ecological and pedagogical learning are revealed. Widespread use of research methods by applicants confirms the high degree of activity and independence in acquiring new environmental and pedagogical knowledge, mastering research skills, development of cognitive interests and needs in self-education in the field of ecology and environmental education. Methods of active theoretical and practical training help to increase the level of environmental and pedagogical education of the applicant. Development of such integrated indicators as environmental culture and readiness for environmental education is determined by the integrated application of all methods. It is proved that a holistic, comprehensive and objective assessment of the quality of environmental education can be given only by a system of criteria that allows to assess not only the results of environmental education, but also the effectiveness of content, process, their compliance with environmental education. In defining the criteria, we relied on a systems approach to the application of criteria for assessing the environmental and pedagogical education. The analysis of acquisition of environmental knowledge was carried out based on the results of testing. Acquisition of ecological skills was assessed at laboratory classes and field practices in ecology. Experimental data on the results of assimilation of ecological knowledge are presented. It confirmed the effectiveness of implementation of the system of ecological and pedagogical education.

Key words: ecological and pedagogical education, active teaching methods, criteria for evaluating implementation of the system of ecological and pedagogical education.

УДК [378.09.011.3-051-027.561:373.3-053.5-056.45]

Тетяна Зорочкіна

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ORCID ID 0000-0002-6321-0852

DOI 10.24139/2312-5993/2022.01/028-034

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ УЧНЯМИ

У статті розглянуто особливості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи з обдарованими учнями. Здійснено аналіз основних компонентів підготовки вчителя початкових класів до роботи з обдарованими учнями (мотиваційний, змістовий, процесуальний, креативно-діяльнісний, рефлексивний). Висвітлено процес формування професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів до роботи з обдарованими учнями під час вивчення навчальної дисципліни «Підготовка творчого вчителя до роботи з обдарованими учнями». Визначено педагогічні умови підготовки творчого вчителя до роботи з обдарованими учнями.

Ключові слова: обдаровані учні, учитель початкових класів, професійна підготовка вчителя до роботи з обдарованими учнями.

Постановка проблеми. Для України розбудова системи розвитку обдарованої особистості є необхідною умовою досягнення успіху на шляху розбудови незалежної держави. Зараз і сама доля України певною мірою залежить від того, як ефективно будуть використані інтелектуальні, творчі можливості її народу, кожного громадянина. Ось чому великого значення набуває науково-педагогічне розв'язання проблеми виявлення та розвитку творчих здібностей підростаючого покоління, дослідження теоретичних основ ефективної державної системи підтримки обдарованої особистості.

Саме тому для збереження інтелектуального потенціалу нації дедалі актуальнішою стає проблема навчання й розвитку обдарованих дітей.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідженням обдарованості займалися такі зарубіжні та українські вчені, як Д. Гілфорд, П. Торренс, В. Чудновський, Д. Богоявленська, Н. Лейтес, І. Волощук, О. Матюшкін, С. Сисоева, А. Юркевич, О. Кульчицька тощо. Особливості професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів висвітлено у працях Н. Бібік, Г. Тарасова, О. Загребельна, Л. Хомич, Л. Ілійчук, О. Савченко, А. Чичук.

Мета статті – розкрити особливості професійної підготовки вчителів початкових класів до роботи з обдарованими учнями.

Виклад основного матеріалу. Як зазначено в концепції Нової української школи, одним із пріоритетних напрямів розбудови освіти є спрямування педагогічного процесу на оптимальний розвиток і реалізацію духовного, інтелектуального, фізичного потенціалу учнів через диференціацію освіти; формування інтелектуальної еліти нації із талановитої учнівської молоді (*Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти, 2018*).

У професійному стандарті «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої школи» зазначені професійні компетентності вчителя, що передбачають урахування індивідуальних потреб учнів, у тому числі обдарованих дітей (*Про затвердження професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти»*).

Зважаючи на важливість дослідження проблеми обдарованості особистості, необхідність поліпшення науково-методичного та організаційно-спонукального забезпечення функціонування системи виявлення, розвитку й підтримки дітей і молоді, що виявляють різні види обдарованості, у реальному соціально-економічному та освітньому просторі України розпорядженням Кабінету Міністрів

України від 8 серпня 2007 року № 635-р створено Інститут обдарованої дитини. До завдань Інституту належить: дослідження феномену обдарованості та розробка програм і технологій розвитку обдарованої особистості на різних вікових етапах у системі безперервної (дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної, вищої) освіти; розроблення методичного забезпечення для діагностики та розвитку обдарованості, створення сприятливих умов і реалізація проєктів і програм фізичного, психічного, соціального, духовного та інтелектуального розвитку обдарованих дітей, їх правового та соціального захисту; упровадження наукових розробок, спрямованих на вирішення актуальних проблем освіти та виховання обдарованих дітей і молоді; формування суспільно-громадської думки щодо усвідомлення державного значення роботи з обдарованою молоддю; інтеграція в міжнародний освітній та інформаційний простір з питань роботи з обдарованою молоддю. Інститут обдарованої дитини координує роботу науковців та педагогів України щодо виявлення, розвитку й підтримки дітей та молоді, які виявляють різні види обдарованості, здійснює міжнародну співпрацю з відповідними структурами інших держав, допомагає вчителям-практикам науково-методичним забезпеченням відповідної роботи (*Інститут обдарованої дитини НАПН України*).

Таким чином, постає гостра потреба у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи до роботи з обдарованими учнями.

Спираючись на дослідження Л. Коваль (Коваль, 2009), Я. Кічук (Кічук, 2009), О. Савченко (Савченко, 2003), Л. Хомич (Хомич, 1998), виокремлено основні компоненти підготовки вчителя початкових класів до роботи з обдарованими дітьми. До них ми зараховуємо: мотиваційний, змістовий, процесуальний, креативно-діяльнісний, рефлексивний.

Мотиваційний компонент спрямовує освітній процес на розвиток у студентів потреби в професійному вдосконаленні, орієнтує на формування інтересу. Позитивна мотивація майбутніх учителів початкових класів до роботи з обдарованими учнями, на нашу думку, ґрунтується на таких аспектах: стимулюванні розвитку мислительних процесів студента, формуванні інтересу до професії та прагнення застосувати знання, уміння, навички в освітньому процесі початкової школи, усвідомленні майбутніми вчителями мети вивчення дисциплін згідно з навчальним планом, їх теоретичного і практичного значення для майбутньої професійної діяльності, мобілізації творчих сил студента у процесі оволодіння основами педагогічної діяльності.

До змістового компоненту належать: використання можливостей змісту навчальних дисциплін, передбачених навчальним планом, у процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи з обдарованими учнями; отримання майбутнім учителем повних і глибоких предметних знань про основи педагогічної діяльності, форми, прийоми й методи індивідуальної та групової роботи з обдарованими учнями, добір завдань для самостійної роботи.

Змістовий компонент охоплює: знання принципів, закономірностей змісту підготовки майбутніх учителів до роботи з обдарованими учнями; знання, що пов'язані з організацією навчально-наукової діяльності, із засвоєнням змісту новітніх технологій навчання, характеристик творчих, обдарованих учнів, що сприяє взаємодії з ними.

Процесуальний компонент – це освітній процес із використанням різноманітних форм, технологій, підходів, який спрямований на набуття студентами компетентностей для оволодіння алгоритмом застосування знань, умінь, навичок та комплексу дій, ефективних у нових умовах, які сприяють формуванню навчальних компетентностей учнів, зокрема й обдарованих.

Креативно-діяльнісний компонент під час підготовки майбутніх учителів до роботи з обдарованими учнями набуває важливого значення, оскільки він спонукає викладача відмовитися від традиційного підходу до організації освітнього процесу у ЗВО, сприяє формуванню здібностей студентів до створення нового продукту діяльності. Адже нині необхідною вимогою до діяльності вчителя початкових класів є робота в режимі творчості, завдяки цьому педагог активно взаємодіє з обдарованим учнем та активізує його творчі можливості. Аби підготувати вчителя до роботи з обдарованими учнями, сам учитель має бути творчою особистістю, здатною до інноваційної діяльності, що характеризується дослідницькою, дискусійною формами. Результатом підготовки вчителя початкових класів є здатність до творчості, самоосвіти, новаторства.

Рефлексивний компонент передбачає поточний контроль, організацію аналітичної діяльності, корекцію змісту, результатів, цілей і завдань підготовки вчителя до роботи з обдарованими дітьми; узагальнення вивченого матеріалу, оволодіння прийомами самооцінювання, самоконтролю власної професійної підготовки, результатів пізнавальної діяльності. Основна функція рефлексії – це забезпечення зворотнього зв'язку, який розкриває універсальність застосування рефлексивного принципу до різних сфер діяльності майбутнього вчителя.

Формування професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів до роботи з обдарованими учнями здійснюється під час вивчення навчальної дисципліни «Підготовка творчого вчителя до роботи з обдарованими учнями» (курс передбачений для студентів спеціальності 013 Початкова освіта).

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти оволодівають такими компетентностями:

- знати природу обдарованості дитини; види і типи обдарованості молодшого школяра; особливості обдарованої особистості;

- уміти визначати ступінь обдарованості дітей та особливості роботи з обдарованими учнями на основі використання зарубіжних та вітчизняних розробок учених;

- застосовувати сучасні технології навчання (інтерактивні та інформаційно-комунікаційні технології, технології змішаного навчання, диференційоване навчання), здійснювати навчально-наукові дослідження в освітньому процесі;

- створювати творче середовище під час використання в освітньому процесі сучасних підходів (компетентнісний, особистісно-діяльнісний, технологічний, системний, практико-орієнтований, диференційований, дослідницький).

Таким чином, можна виділити основні педагогічні умови підготовки творчого вчителя до роботи з обдарованими учнями.

1. Велику роль відіграє здатність викладача ЗВО працювати в умовах творчого середовища інноваційного освітнього простору. Зокрема, створення творчого середовища під час виготовлення дидактичних матеріалів для школи та їх презентації ми визначили як одну з умов, що сприяє підвищенню рівня підготовки майбутнього вчителя до роботи з обдарованими учнями.

2. Удосконалення навчально-методичного забезпечення; застосування таких методів самостійної дослідницької діяльності, як складання портфоліо, створення міні-проектів, публічна презентація, метод кейсів.

3. Використання інноваційних технологій (інтерактивних, інформаційних, диференційованого навчання).

4. Спрямування компонентів освітнього процесу (мотиваційного, змістового, процесуального, креативно-діяльнісного, рефлексивного) на підготовку вчителя до роботи з обдарованими учнями.

5. Застосування сучасних підходів до навчання під час підготовки вчителя (особистісно-діяльнісного, компетентнісного, системного, професійно-орієнтованого).

Висновки. Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів до роботи з обдарованими учнями передбачає науково-методичне забезпечення освітнього процесу системою знань і способів діяльності з розвитку творчих здібностей учнів початкових класів. У процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів студенти здобувають знання щодо природи обдарованості, видів та типів обдарованості особистості; формуються компетентності щодо організації навчальної діяльності обдарованих учнів, застосування сучасних технологій навчання з такими учнями.

ЛІТЕРАТУРА

- Енциклопедія освіти (2008). В. Г. Кремень (ред.). К.: Юрінком Інтер (*Education Encyclopedia* (2008). V. G. Kremen (ed.). K.: Yurinkom Inter).
- Інститут обдарованої дитини НАПН України. URL: <http://iod.gov.ua/news.php> (*Institute of Gifted Child of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*. URL: <http://iod.gov.ua/news.php>).
- Кічук, Я. В. (2009). Формування права компетентного соціального педагога в умовах бінарної підготовки. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*, 67-72 (Kichuk, Ya. V. (2009). Formation of the right of a competent social teacher in the conditions of binary training. *Bulletin of Cherkasy University. Series: Pedagogical Sciences*, 67-72).
- Коваль, Л. В. (2009). Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи: технологічна складова. Донецьк: ЮгоВосток (Koval, L. V. (2009). *Professional training of future elementary school teachers: technological component*. Donetsk: Yugovostok).
- Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти: наказ МОН України від 16 липня 2018 р No 776. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>. (*On approval of the Concept of Pedagogical Education Development: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of July 16, 2018 776*. URL: <https://mon.gov.ua/en/npa/pro-zatverdzhennya-konerii-rozvitku-Pedagichnoyi-osvit>).
- Про затвердження професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти»: Наказ Міністерства соціальної політики України від 10.08 2018 No 1143. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/08/20180815.pdf> (*On approval of the professional standard "Primary School Teacher of General Secondary Education": Order of the Ministry of Social Policy of Ukraine of 10.08 2018 No 1143*. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/08/20180815.pdf>).
- Савченко, О. (2003). Новий етап розвитку шкільної освіти і підготовки майбутнього вчителя. *Шлях освіти*, 3, 2-6 (Savchenko, O. (2003). A new stage of development of school education and preparation of future teacher. *Education path*, 3, 2-6).

Хомич, Л. О. (1998). *Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів*. К.: МагістрS (Khomich, L. O. (1998). *Professional and pedagogical training of elementary school teacher*. K.: Master).

SUMMARY

Zorochkina Tetiana. Professional training of primary school teachers in gifted education.

The article discusses the issue of preparation of future primary school teachers to work with gifted pupils.

We analyze the key components of such training which encompass various aspects – motivation, content, procedure, creative activity, and reflection.

We take a closer look at the development of future primary school teachers' professional competence in gifted education throughout the course "Creative teacher's work with gifted pupils" as part of university curriculum, and identify the pedagogical prerequisites and conditions for preparing creative teachers to educate gifted pupils.

Key words: *gifted pupils, primary school teacher, gifted education, professional training in gifted education.*

УДК 378.018.8:373.5.011.3-051:796]:[37.018.43:796.011.3]

Сергій Карасевич

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
ORCID ID 0000-0002-3592-6503

Марина Карасевич

Комунальний заклад «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий
коледж імені Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»
ORCID ID 0000-0002-5009-9497
DOI 10.24139/2312-5993/2022.01/034-050

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

У статті досліджено проблему підвищення ефективності підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації дистанційної фізкультурно-оздоровчої діяльності учнів. Розкрито, що в умовах обмеженої рухової активності однією з ключових проблем постає належна організація фізкультурно-оздоровчої діяльності учнів в умовах дистанційної освіти. Визначено компоненти професійної діяльності вчителя фізичної культури та ступінь впливу їх на формування вміння здійснювати дистанційну освіту в позанавчальний час. Схарактеризовані вміння здійснювати дистанційну фізкультурно-оздоровчу роботу. Розкрито можливості позааудиторної роботи та виявлено форми і методи подальшого вдосконалення освітнього процесу підготовки майбутніх фахівців фізичної культури. Розроблено основні положення програми навчальної дистанційної практики здобувачів та конкретизовано її завдання.

Ключові слова: *ефективність, підготовка, майбутні вчителі, фізична культура, дистанційна освіта, фізкультурно-оздоровча діяльність, уміння, позанавчальна робота, позааудиторна діяльність.*

Постановка проблеми. У сучасних соціально-економічних умовах зростає потреба суспільства у висококваліфікованих педагогічних кадрах, активних учасниках громадського життя, які